

UNA dintre preocupările permanente ale sectorului paleolitic, preocupare înscrisă și în planul de lucru al șantierului pe anul 1955, a fost și rămîne problema paleoliticului timpuriu.

Rezultatele anului 1955 sînt mult mai concludente ca cele din anii trecuți.

Prezentăm pe scurt rezultatele cercetărilor de la Iosășel, Brotuna, Prăvăleni, Giurgiu și Valea Lupului.

Cunoscutele păreri ale arheologului maghiar Roska Marton, care susținea că în lungul Crișului Alb, la Gurahonț, Iosășel, Valea Bradului, Valea Mare și Zimbru, în regiunea Oradea, cît și la Basarabasa, Brotuna, Ociu și Prăvăleni, în regiunea Hunedoara, paleoliticul inferior predomină, au fost verificate prin cercetarea materialelor colectate și depuse de el în colecțiile muzeelor din București, Arad, Oradea și Timișoara. S-au făcut și cercetări de suprafață la Iosășel, Brotuna și Prăvăleni. După Roska, paleoliticul inferior din stațiunile amintite ar fi reprezentat de tipuri de unelte bifaciale prechelleene, chelleene, acheuleene și micoquiene.

Majoritatea materialelor depuse în colecțiile amintite reprezintă însă forme rezultate din acțiunea naturală, lucrul intenționat observîndu-se doar pe rare piese atipice.

Formele culese se datoresc, de obicei, agenților fizici: 1) înghețul care duce la dezagregarea opalului în strat; 2) acțiunea mecanică a apelor curgătoare — rostogolire și spargere. În deosebi formele produse de valurile pîrăului Cremenoasa l-au pus în încurcătură pe Roska. Necunoscînd tehnica ciopririi uneltelor bifaciale chelleo-acheuleene, a adunat fără cel mai vag criteriu de selecție toți bolovanii naturali care se însciau mai mult sau mai puțin în forma amigdaloidă a topoarelor de mînă.

IOSĂȘEL

Cu sprijinul Muzeului regiunii Oradea, s-a făcut o cercetare de suprafață în lungul văii Cremenoasa și pe terasele din jur. Pîrăul Cremenoasa izvorăște de sub vîrfurile Mezeșului, din locul numit «Fîntîna Rece» sau «Fîntîna la Usoi» și, după un parcurs de 5—6 km, se varsă în Crișul Alb în dreptul comunei Gurahonț.

La izvoarele Cremenoasei și pe dealurile vecine—Prosea, Plopăt, Birne și Cocini—se găsește în abundență opal. Făcînd o cercetare în lungul acestei văi, am aflat cu ușurință nenumărați bolovani, spărturi și așchii naturale de opal. Spre vărsarea în Crișul Alb, spărturile și așchiile sînt mai mici și mai rare. Cu cît am mers în susul pîrăului spre izvoare, bolovanii sînt mai mari, atingînd greutatea de zeci și chiar sute de kilograme (în locul numit «Zoapă»).

Puhoazele apelor de ploaie desgărdină din maluri și de pe dealuri stîncile de opal desprinse din stîncile lor prin dezagregare și le prăvălesc în albia rîului: «buiesc la vale», cum se spune în partea locului. În timpul viiturilor mari, bolovanii de opal sînt rostogoliți pe patul de piatră al rîului, izbiți între ei sau de alții de altă rocă, spărți, plesniți și

măcinați în bulgări, așchii și spărturi care, prin formele lor variate, tentează pe arheologul neavizat să le înscrie, după forma lor generală, într-una sau alta din treptele de dezvoltare ale paleoliticului timpuriu.

Un ochi atent, cunoscător al criteriilor de deosebire între formele datorite acțiunilor naturale și acelea intenționate, nu va rămîne surprins că, printre nenumăratele spărturi naturale ce-i ies în cale, apar și piese netăgăduit lucrate de mîna omului.

Întrucît acestea nu puteau proveni decît de pe terasele superioare din jur, am făcut o cercetare pe dealul Proasca. Acesta este cuprins între pîrăul Prosii și pîrăul Bodii; cercetarea a fost făcută pe locurile arătore ale locuitorilor Crața Iovu, Motorca Rusalin și Halic Paul. O cercetare pe dealurile Plopăt și Subplopăt, pe dealul Vîlcelor, a fost făcută pe locurile arătore ale sătenilor Faur Vesalia, Faur Pavăl, Creța Gheorghe și Oarcea Iovu.

Pe Plopăt, opalul se găsește în strat bogat, în poziția sa de zacere geologică naturală, credem. De aici a fost extras și prelucrat în diferite ateliere, ca cel de pe dealul Vîlcelor și de pe Prosea. În aceste singure două locuri cercetate, îndeosebi la Prosea, în arături, se întîlnesc mii de așchii și spărturi scoase din pămînt de fierul plugului. Spre deosebire de spărturile naturale de pe valea Cremenoasa, aici avem în față urmele unor adevărate și puternice ateliere de cioplire a

opalului. Mulțimea rămășițelor de prelucrare este așa de bogată, încît cu greu se poate stabili de la prima vedere un criteriu de selecție: ce trebuie luat și ce nu.

O atentă triere ne arată:

- a) bolovani mai mari sau mai mici, opal de proastă calitate, cu cîteva ciopliri neregulate de cercetare a miezului;
- b) așchii de descojire;
- c) așchii de înlăturare a porțiunilor de miez de proastă calitate;
- d) nuclee neregulate;
- e) nuclee prismatice, rare;
- f) percutoare (unul sferic);
- g) lame (fig. 1, 1—5).

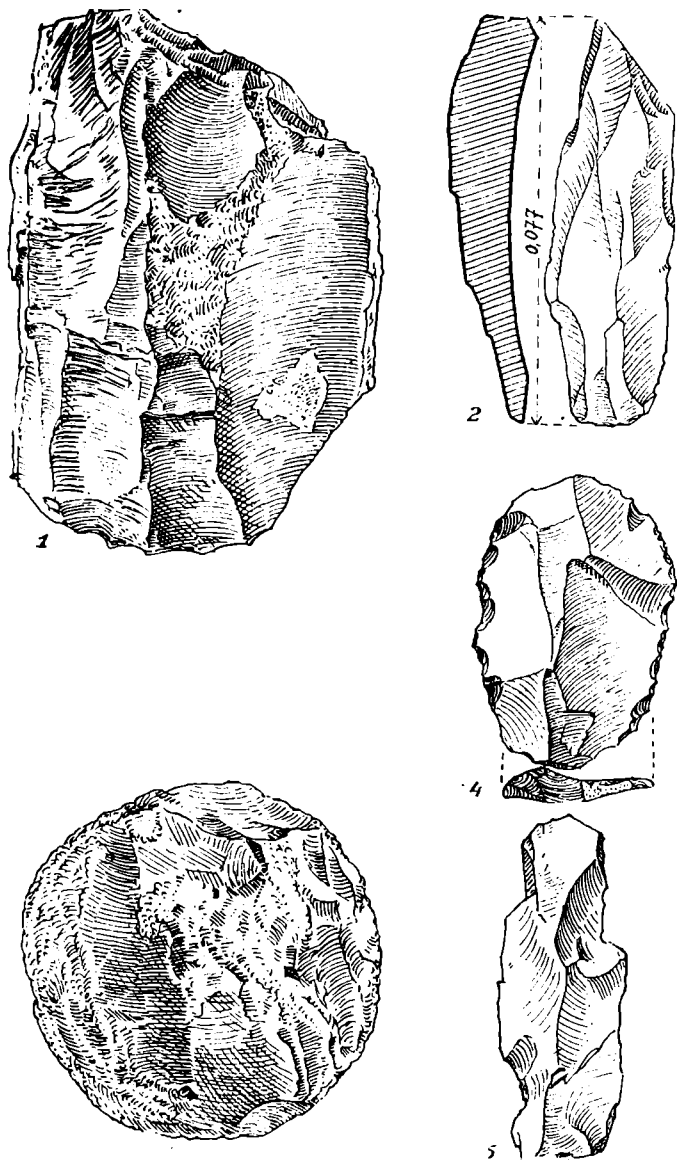

Fig. 1. — Iosășel: paleolitic superior: 1, nucleu; 2, burin; 3, percutor; 4, așchie cu planul de lovire fațetat; 5, lamă.

Din prezentarea sumară de mai sus reiese că în aceste ateliere nu poate fi vorba de un paleolitic inferior cu forme bifaciale. Nucleele prismatice, percutoarele rotunde și lamele ridică dintr-o dată aceste ateliere în paleoliticul superior.

Pentru încadrarea lor cronologică, nu avem decât un singur element caracteristic: un fragment de frunză găsit la Vilcele (fig. 2, 2), aparținând după aspect szeleteanului timpuriu. Alături de alte frunze descoperite de Marton Roska și publicate ca aparținând solutreanului, fragmentul descoperit de noi în inima atelierului de prelucrare a opalului ne îndreptățește a situa aceste ateliere în szeletian.

Două asemenea deosebit de frumoase vîrfuri descoperite de același Roska mai de mult, în albia pîrăului Cremenoasa, și aflate azi în conservarea Muzeului regiunii Arad, aparțin fără îndoială unui szeletian mai evoluat. Prezența unor forme mai primitive și superioare ne arată o perioadă lungă de viață a acestor ateliere.

Ca de obicei, piesele cele mai rare sînt cele finite, căci acestea, o dată lucrate, luau calea schimbului către altă meleaguri mai sărace sau total lipsite de materie primă. De aceea, în astfel de ateliere va fi întotdeauna greu să descoperim piese întregi; găsim numai rebuturi de prelucrare.

O așchie și baza unui vîrf de mîna cu planurile de lovire fațetate și un fragment de răzătoare cu retușă dublă de reascuțire sînt mărturii temeinice ale persistenței tehnicii musteriene în szeletian. O caracteristică a așchiilor acestor ateliere este lărgimea planului de lovire și unghiul deschis pe care îl face acest plan cu linia de desprindere. Trei din aceste așchii măsurate au: 111° , 118° și 127° . Privind asemenea așchii izolate, nu puțini ar fi tentați să le atribuie clactonianului, cum a făcut pe vremuri Etienne Patt. Ultima cercetare de la Iosășel, deși făcută în pripă, aruncă o altă lumină asupra descoperirilor mai vechi de acolo. Ne aflăm în fața unor ateliere ale căror forme sînt cu totul asemănătoare szeletianului de terasă din Slovacia, cum sînt cele de la Zamarovce, Ivanovce, Banca, Maravany și Scarbalova. Fiind vorba de ateliere de prelucrare, ne lipsesc uneltele uzuale care apar obișnuit în așezări.

Vreo formă bifacială netăgăduit lucrată de mîna omului aparținînd paleoliticului timpuriu nu am găsit nici pe teren, nici în colecțiile muzeelor cercetate. Cîteva asemenea forme grosolane amigdaloidale sau discoidale întîmplătoare nu reprezintă altceva decât nucleee sau bulgări de opal părăsiți ca materie primă necorespunzătoare.

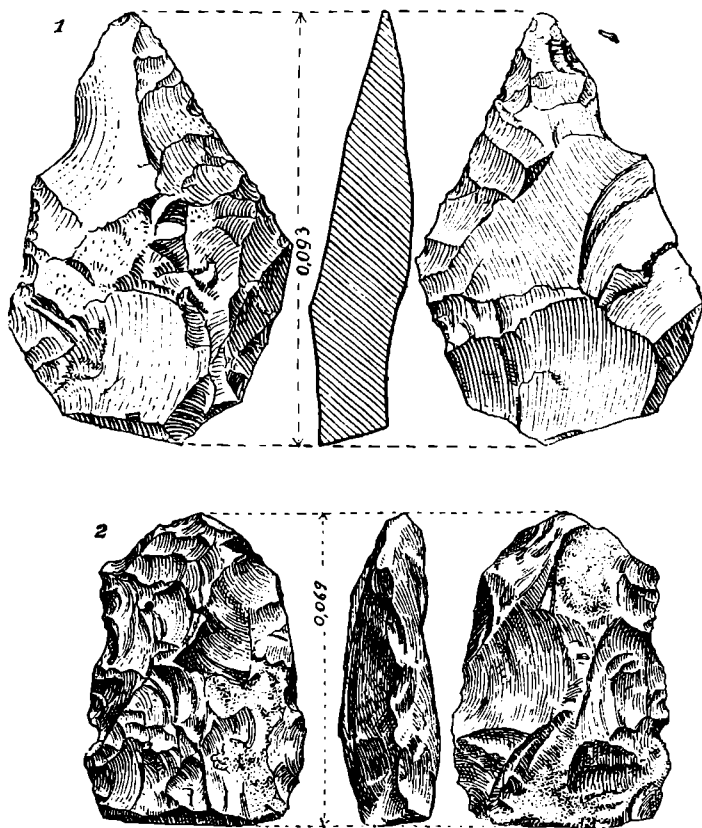

Fig. 2. — Iosășel: paleolitic superior: 1, toporaș de mîna; 2, fragment de frunză szeletiană.

Din informațiile culese de la localnici, «cremene să o poți duce cu vagoanele» se găsește în mai multe locuri, fie în stei masiv, fie răspândită în spărturi prin arături, atât la Iosășel, cât și la Valea Marea și Zimbru.

C. S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR

BROTUNA

Cam la 1 km depărtare nord-est de sat, pe malul drept al Crișului Alb, se află dealul Coasta Cremenei, nume ce-i vine de la marea cantitate de cremene ce se găsește aici. Acest deal este o terasă ce domină valea Crișului de la o înălțime de peste 100 m. Terasa propriu-zisă este împădurită, cu excepția coastei dinspre Criș, care este străbătută de un drum de hotar ce urcă sus traversând pădurea.

Pe podul acestei terase și îndeosebi pe coastă se găsește la tot pasul opal în bolovani și așchii. Pe platoul împădurit se văd urmele mai multor gropi în formă de pîlnie, gropi despre care Roska Marton spunea că sînt gropi de exploatare a opalului încă din paleoliticul inferior. Mai apoi și-a rectificat părerea, afirmînd că datează din secolul trecut, cînd de aici se scoatea opalul pentru fabricarea sticlei. După informațiile luate de la un bătrîn din Brotuna, se mai scoatea de aici cremene și se transporta cu căruțele la Vața, pînă cu puțin înaintea izbucnirii primului război mondial.

Gropile par a fi fost săpate într-un lut galben. Pe fundul lor zac bulgări mari și spărturi de opal, rezultatul săpăturilor de exploatare.

Pe coastă, prăvălită de sus, se găsește din belșug cremene, care nu arareori prezintă urme sigure de prelucrare.

Opalul este mult mai fin ca cel de la Iosășel.

Timpu scurt și vremea cu totul neprielnică nu ne-au îngăduit să stăruim mai mult aici. Totuși, prin trecerea noastră grăbită, am recoltat două percutoare, un nucleu și cîteva așchii atipice, care alcătuiesc dovezi sigure că și aici ne aflăm în fața unor ateliere aparținînd paleoliticului superior.

PRĂVĂLENI

Este situat în stînga Crișului Alb, la sud-est de Brotuna, vecin cu Basarabasa.

În marginea satului Prăvăleni, se află locul numit Dîmbul Cremenei — o culme de deal care se prelungește pînă în hotarul Ociului, făcînd parte și din hotarul satului Basarabasa. Pe coama acestui dîmb se găsește puțină cremene. În schimb, pe coastele lui îndeosebi pe coasta de apus, cremenea apare în cantități mari. Ca și la Brotuna, și aici, pe coasta de apus împădurită, se află mai multe gropi din care s-a scos cremene pentru industria sticlei.

Nu putem tăgădui că pe coasta de răsărit a Dîmbului Cremenei au apărut cîteva așchii cu urme sigure de lucrare intenționată. Materia primă de aici a atras, și ea, în trecutul îndepărtat, pe oamenii vremurilor paleolitice, care aveau atîta nevoie de astfel de materiale pentru făurirea uneltelor și armelor lor.

Dîmbul Cremenei fiind înțelenit și împădurit, neatins de arături și spălări ale apelor torențiale, își păstrează tainele paleolitice, care nu vor putea fi smulse decît prin săpături.

La Muzeul școlii din Prăvăleni, prin grija învățătorului Constantin Jianu, se află următoarele piese:

a) topor de piatră găurit găsit în albia pîrăului Zgheboasa;

b) topor de piatră cu perforare neterminată, găsit în locul numit «La Poieni» sau «Lăzuți».

Socotim util să amintim aceste descoperiri care depășesc perioada paleoliticului — ținta cercetărilor noastre —, întrucât ele arată o continuitate de locuire post-paleolitică pe aceste locuri, fapt nesezisat pînă în prezent în literatura noastră arheologică.

BASARABASA

Din spusele localnicilor, nu se găsește cremene, excepție făcînd doar Dîmbul Cremenei, care face parte din teritoriul acestui sat.

OCIU

Nici aici nu se găsesc silexuri, decît tot pe Dîmbul Cremenei, care se termină cu o coastă spre Ociu.

*

Menționăm că cercetările de la Brotuna și Prăvăleni au fost făcute în colaborare cu Muzeul regiunii Hunedoara, al cărui director O. Floca a detașat pentru aceste cercetări pe tov. Beniamin Bassa.

Prezentînd pe scurt rezultatele acestor sumare cercetări de suprafață, credem că nu scapă nimănui importanța ce trebuie să o fi avut depozitele de opal din unghiul Crișului Alb în paleolitic și poate chiar mai tîrziu.

Pentru înțelegerea cît mai adîncă a rolului ce au jucat aceste depozite în trecutul îndepărtat, va fi nevoie de cercetări și săpături întinse în această regiune, cercetări care urmează să se extindă mai apoi și în celelalte locuri bogate în asemenea materii prime, cum ar fi: Bixadul, din regiunea Baia Mare, și Brăduț, din regiunea Stalin.

Nu este exclus ca în aceste locuri, mai curînd decît în alte părți, să aflăm dovezi de viață și muncă începînd încă din paleoliticul timpuriu, pînă tîrziu în neo-eneolitic.

Bogăția și calitatea materiei prime au atras probabil continuu pe omul primitiv către aceste bogate locuri. De aceea cercetările nu trebuie încetate pînă la lămurirea deplină a importantelor probleme pe care le ridică.

C. S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR și BASSA BENIAMIN

VALEA LUPULUI (r. Iași, reg. Iași)

Cu prilejul săpăturilor efectuate în cadrul unui șantier de caracter obștesc la Valea Lupului, între altele s-a descoperit și o unealtă de cremene aparținînd paleoliticului timpuriu.

Valea Lupului se află în șesul Bahluiului, la 6 km vest de Iași. Lucrările șantierului se desfășoară pe un pinten al terasei inferioare din stînga Bahluiului. Din punct de vedere geografic, locul descoperirii este în zona de contact dintre podișul central moldovenesc și cîmpia Moldovei sau depresiunea Jijia-Bahlui.

Piesa despre care vorbim a fost descoperită la talpa terasei inferioare a Bahluiului, la circa 10 m adîncime, în nisipurile de bază ale terasei, sculptate în complexul sarmatic argilo-marnos al regiunii.

Salvarea piesei o datorăm arheologului ieșan M. Dinu, care, în cadrul conducerii lucrărilor de supraveghere arheologică de aici, a cules-o menționînd-o într-un raport preliminar.

O schiță stratigrafică întocmită după datele furnizate de prof. N. Zaharia și verificate de noi la fața locului ne arată lămurit poziția stratigrafică a piesei descoperite (fig. 3).

Este de observat că aceste nisipuri nu au o grosime uniformă în lungul terasei. În deschiderile văzute împreună cu prof. C. S. Martiniuc, bun cunoscător geolog al regiunii, ele apar când mai subțiri, când mai groase. În partea lor de bază, nisipurile

Valea Lupului

Terașa inferioară a Bahluiului

Secțiune stratigrafică

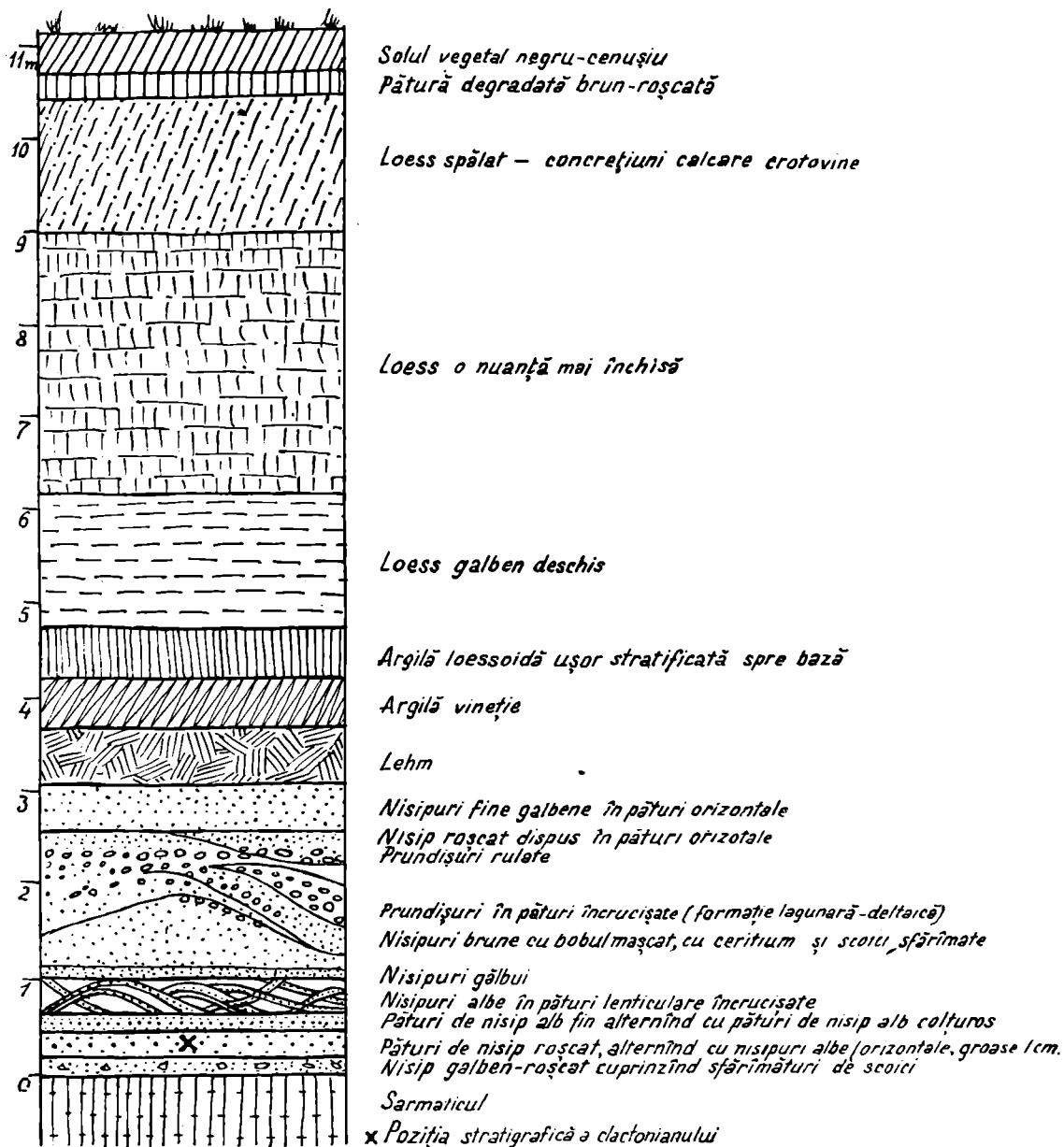

Fig. 3. — Valea Lupului: secțiune stratigrafică.

sînt acvifere, ele zăcînd pe patul de argile sarmatice. Sedimentarea lor este neregulată: cînd apar pături paralele, cînd încrucișate cu materiale mai fine sau mai grosolane.

Aceste nisipuri sînt bogate în fosile sarmatice rulate, nefiind lipsite nici de fauna malacologică cuaternară. Este de observat că în vreme ce unele exemplare cuaternare sînt rulate și sfărîmate la maximum, se găsesc frecvent cochilii și valve de fosile sarmatice cu relief aproape întreg.

Sfărîmarea unora și rularea slabă a altora denotă o antrenare a lor în aluviuni pe o mai mică sau mai mare distanță. Fosilele bine conservate se află în special în nisipurile depuse în pături lenticulare încrucișate, care documentează aici mărunte formațiuni deltaico-lagunare ale torenților din stînga Bahluiului. Atît de aproape era uneori locul de smulgere din maluri a fosilelor sarmatice, încît unele din ele par a nu avea nici o urmă de rulare.

Același lucru se întîmplă și cu unele cochilii de melci acvatici cuaternari, care rămîn pe loc nerulate, în amestec uneori chiar cu cochilii de melci tereștri, antrenate de apă de pe vegetația malurilor apropiate.

În afară de fauna sarmatică reprezentată prin fosilele caracteristice regiunii, întîlnim în aceste nisipuri, după determinările prof. A. V. Grossu, următoarele resturi de gasteropode cuaternare:

Planorbis carnens L. f. similis Blz.
Helicella striata Müll.
Litoglyphus naticoides Pf.
Tropidiscus planorbis L.
Stagnicola palustris Müll.
Valvata piscinalis Müll.
Lamina tridens Müll.
Pisidium sp.
Unio batavus Lamarck.
Succinea (Hydrotropa) *Pfeifferi* Rossm.
Succinea (Hydrotropa) *oblonga* Drap.

În acoperișul de lut al nisipurilor de bază ale terasei găsim: *Helix hispida*, *Clausilia laminata*, *Chondrula tridens*; iar în sedimentele aluviunilor albiei majore s-au găsit:

Helix pomatia L.
Lamina tridens Müll.
Cepaea vindobonensis Pf.
Helix lutescens Rossm.
Monacha ruliginosa Zgl.
Eulota fruticum Müll.
Pomatias rivulare Eichw.

Nisipurile de la talpa terasei au dat aici, la Valea Lupului, în însuși locul și adîncimea la care s-a descoperit piesa paleolitică, și resturi fosile de *Rhinoceros antiquitatis* Blum. Este vorba de fragmentul unui molar superior, determinat de prof. N. Macarovici de la Facultatea de geo-geografie din Iași.

Avînd în vedere că aceste nisipuri, cunoscute în literatura geologică sub numele de nisipuri de Ciric, au dat și resturi fosile de *Elephas primigenius* Blum., socotim îndreptățită atribuirea acestei terase unei clime reci și anume Würmului (după geologul Sevastos).

Pe podul terasei se observă acumulări laterale de coastă, datorită unui proces de coluvionare în curs.

Cum se prezintă piesa descoperită? (fig. 4).

Material: silex gălbui cu incluziuni de pigmenți alburii, mai mari sau mai mici.

Proveniență: din marnele cretactice dintre Rădăuți și Mitoc.

Piesa este lucrată dintr-un bolovan cules în prundișurile Prutului. Dovadă: șlefuirea cu aspect de vernis și crustă ștearsă prin rulare pe fața stângă dorsală, care păstrează o mică porțiune din suprafața naturală a bulgărilor. Șlefuirea prin rulare apare mai puternică în părțile proeminente, în vreme ce urmele de crustă se păstrează mai bine în unele adâncituri.

Dimensiuni: 67/45/26 mm.

În linii mari, forma piesei este pentagonală, baza fiind alcătuită de planul de lovire, de la care pornesc pînă aproape de jumătatea ei două laturi în unghi deschis, unite spre

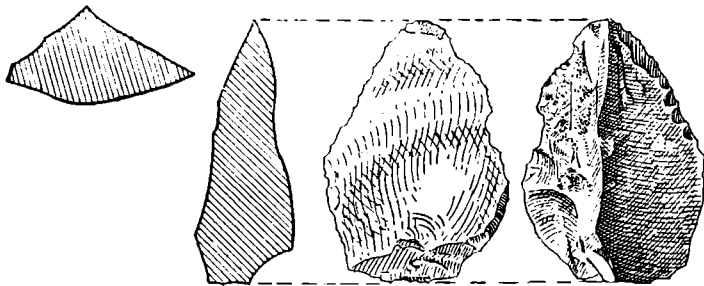

Fig. 4. — Valea Lupului: paleolitic inferior, așchie clactoniană.

vîrf. Suprafața de lovire este aproape plană, largă, în unghi mult deschis față de partea ventrală. Două lovituri anterioare, una în interiorul suprafeței planului de lovire, la 4 mm de lovitura care a dus la desprinderea așchii din nucleu și alta, imediat în stînga ultimei lovituri, documentează două încercări anterioare, neizbutite, de desprindere. Bulbul de percuție este proeminent, angajînd mai mult de jumătate din suprafața de desprindere, urmat de un val mare concentric, bine reliefat.

Latura dreaptă a părții dorsale păstrează în negativ urmele desprinderii anterioare a unei așchii late și groase, desprinderea pornind din partea de bază a piesei, deci din același plan de lovire. Jumătatea anterioară a marginii drepte poartă puternice urme de uzură, sub forma unor retușe aproape abrupte, ventro-dorsale.

Masivitatea piesei, planul de lovire în unghi foarte deschis față de suprafața de desprindere din nucleu, proeminența bulbului de percuție, valul mare, concentric bulbului, și loviturile anterioare neizbutite pe suprafața planului de lovire, înscriu această piesă, fără greș, în tehnica de cioplire clactoniană. Astfel, aceasta este, după cunoștințele noastre, cea dintîi piesă care atît din punct de vedere tipologic, cît și al tehnicii de prelucrare, documentează prezența clactonianului pe teritoriul patriei noastre.

În ceea ce privește condițiile geologice de descoperire, piesa s-a aflat în poziție secundară. Deși descoperită în nisipurile aluvionare, nu posedă urme accentuate de rulare, ceea ce duce la concluzia că a fost antrenată de ape, din apropiere, probabil de pe terasa medie în care s-au găsit *Elephas antiquus* și *Corbicula fluminalis*.

Faptul că a zăcut în nisipuri umede nu a permis prinderea unei patine.

GIURGIU

Mulțumită arheologului Mircea Petrescu-Dîmbovița, am luat cunoștință de o importantă descoperire privitoare la paleoliticul timpuriu. Este vorba de o așchie levalloisiană, descoperită întîmplător la Sulina de tov. Paghida, asistentă a Laboratorului de

paleontologie din Iași, în pietrișul ce se descărca acolo, dintr-un șlep ce fusese încărcat tocmai la Giurgiu (fig. 5).

Prin înțelegerea prof. N. Macarovici, piesa a fost adusă de colaboratorul nostru, prof. N. Zaharia, la București, spre a fi studiată.

Așchia este lată, groasă, lucrată din silex gălbui închis, cu granulație fină. Toate suprafețele sînt acoperite de un lustru cu aspect de vernis, caracteristic pieselor rulate, pigmentat cu mici pete brune închis, mai dese pe suprafața dorsală, dînd aspectul unor formațiuni dendritice. Examinată la lupă, nu prezintă cristalizările caracteristice dendritelor, ci numai pete mărunte de oxid de mangan.

Planul de lovire este alcătuit din două fețe plane — una dreaptă mai mare, pe curmezișul lamei, și alta mai mică, piezișă. Lovitura de desprindere a fost dată la inter-

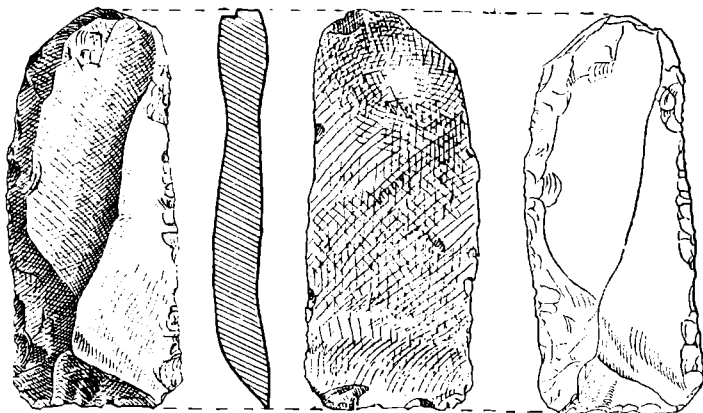

Fig. 5. — Giurgiu: paleolitic inferior, așchie levalloisiană.

secția celor două planuri. Bulbul de percuție este proeminent, scurt de numai 22 mm, urmat de două valuri largi, concentrice. Pe fața dorsală avem fețele largi ale desprinderilor anterioare.

Cele trei margini — dreapta, stînga și cea anterioară — au puternice retușe de uzură, care angajează mai mult partea dorsală, ele fiind de altfel prezente, dar mult mai rare, și pe suprafața ventrală. Cîteva retușe sînt recente, apărute în urma manipulării nisipului, altele mărunte, cauzate de rostogolire. Cele care angajează mai mult suprafața dorsală sînt sigur retușe de ascuțire. Pe latura superioară dreaptă, retușele de ascuțire sînt etajate în trei trepte.

Forma și tehnica prelucrării este hotărît levalloisiană, aparținînd tehnicii de așchiere derivată din clactonian. Ne aflăm în fața unui levalloisian evoluat care, prin tehnica retușelor de ascuțire în trepte, se apropie de musterian, putînd fi așezată cronologic sau, mai bine zis, tipologic, cel puțin la baza musterianului inferior, în acel musterian de climă caldă care face trecerea de la paleoliticul inferior la cel mijlociu.

Este fără îndoială o piesă care întrunește toate condițiile autenticității, piesă a cărei formă nu poate fi nicidecum atribuită unor cauze naturale.

Avînd în vedere importanța acestei descoperiri, precum și existența pe terasa înaltă din spatele Giurgiului, pe linia Daia—Frătești — Bălănoaia — Ghizdaru, a unor cariere de pietriș în cuprinsul căror apar frecvent numeroase resturi fosile de mamifere de climă caldă antropozoice, am făcut o deplasare la fața locului.

Cercetarea carierelor de pietriș de la Bălănoaia și Frătești nu au dus la rezultatul dorit, deoarece exploatarea încetînd încă din toamnă, în timpul iernii malurile s-au prăbușit, nelăsînd în deschideri decît porțiuni mici din partea lor superioară. Cercetările

făcute printre localnicii care se ocupă cu exploatarea pietrișului ne-au confirmat prezența în aceste cariere a bulgărilor și așchiilor de cremene, precum și frecvența resturilor fosile de mamifere mari.

Dacă în ceea ce privește așchiile de cremene nu s-a aflat nimeni care să le dea importanța cuvenită, spre a se vedea dacă între ele nu există și unelte din vremea paleoliticului timpuriu, resturile fosile « oasele și măselele de uriași sau de jidovi » au atras curiozitatea locuitorilor, care le-au depus fie la școlile din satul lor, fie la Liceul de băieți din Giurgiu și, în timpul din urmă, la Muzeul regional.

În literatura geologică se citează prezența resturilor fosile de *Mastodon arvernensis*, *Elephas meridionalis*, *Elephas antiquus*, *Rhinoceros sigur mercki*, *Cervus perrieri*, în aceste cariere, iar în straturile superioare *Elephas primigenius*.

În această situație am socotit necesar să cercetez colecțiile paleontologice ale instituțiilor amintite, constatînd că elementul predominant descoperit în aceste cariere este *Elephas antiquus*. Un singur molar de *Elephas meridionalis* și amintirea în literatura mai veche a lui *Mastodon arvernensis* ne arată că aceste elemente erau pe cale de stingere. *Elephas antiquus* este un element de bază, care ne îngăduie încadrarea provizorie a asociației de aici, mai degrabă în complexul Tamansk decît în cel Tiraspol. Se știe că primul este singurul complex faunistic cuaternar, în care se mai întîlnesc în asociație *Elephas meridionalis* și *Elephas antiquus*.

În orice caz, sedimentele de bază ale acestor cariere, în care apar frecvent resturile fosile, sînt de la începutul antropozoicului, deci corespunzătoare treptelor timpurii de dezvoltare ale paleoliticului: chellean, acheulean, clactonian și levalloisian.

Menționăm că proporția resturilor fosile de indivizi tineri este mai ridicată față de ceea ce se petrece obișnuit în turmele de elefanți, fapt care duce la concluzia că mulți din acești indivizi tineri nu au murit de moarte naturală, ci au fost vînați de om.

Pietrișurile în care a fost descoperită fauna de climă caldă, cît și cremenea despre care vorbim, provin cu siguranță din dreapta Dunării, fiind depuse aici înainte de formarea cursului actual al acesteia. O dată format, noul curs le-a erodat, lăsîndu-le deschise la piciorul primei terase săpată în cîmpie.

Aici, la vărsarea acestor conuri de dejecție depuse de torenții din dreapta Dunării în lacul cuaternar în curs de retragere spre răsărit, lac ce acoperea pe atunci încă o bună suprafață din cîmpia munteană, în preajma acestor formațiuni deltaico-lagunare, și-au dat mîna două elemente de mare preț pentru începuturile vieții omenești pe pămîntul patriei noastre: vînatul și cremenea. Bogăția silexului și a vînatului mare de climă caldă va fi atras, fără îndoială, pe om, ale cărui unelte de muncă netăgăduite au început să-și facă apariția.

Semnăind această descoperire, sîntem de părere că este absolut necesar să se înscrie în planul de lucru al sectorului paleolitic supravegherea periodică, în timpul exploatărilor, a carierelor de pietrișuri din preajma Giurgiului, pentru salvarea eventualelor unelte paleolitice timpurii, a resturilor de mamifere fosile și însemnarea condițiilor stratigrafice a unor asemenea descoperiri. Aceasta, în colaborare cu cercetătorii de la Muzeul raional Giurgiu.

C. S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR

РАННИЙ ПАЛЕОЛИТ

(КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ)

Для проверки утверждений археолога М. Рошка, который считает, что вдоль русла реки Кришул Алб существуют стоянки, относящиеся к раннему палеолиту, были изучены коллекции, находящиеся в музеях Арада и Орадии, и были предприняты разведки в местностях Иосашел, Бротуна и Правалени.

Большинство материалов, найденных на протяжении долины Кременоса возле Иосэшела, являются результатом природных явлений. Но было обнаружено и две мастерские, относящиеся к террасе селетьянского типа.

В местностях Бротуна и Прăvăлени также были обнаружены следы мастерских, относящихся к верхнему палеолиту.

В местности Валя Лупулуй, возле Ясс, в основном песочном пласте нижней террасы Бахлуя, на глубине приблизительно в 10 метров, был обнаружен кремневый предмет, который, по форме и технике обработки, относится к клактонияну.

В Джурджево была обнаружена пластина леваллюсьянского типа (вероятно, попавшая сюда из наносов Дуная), без точного установления места ее происхождения.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Иосэшел. Верхний палеолит. 1 — ядро; 2 — скоба; 3 — резак; 4 — отщеп с граненной плоскостью удара; 5 — пластинка.

Рис. 2. — Иосэшел. Верхний палеолит. 1 — ручное рубило; 2 — фрагмент селетьянского листа.

Рис. 3. — Валя Лупулуй. Стратиграфический разрез.

Рис. 4. — Валя Лупулуй. Нижний палеолит, клактоньянский отщеп.

Рис. 5. — Джурджу. Нижний палеолит, леваллюсьянский отщеп.

RECHERCHES SUR LE PALÉOLITHIQUE INFÉRIEUR

(RÉSUMÉ)

Pour vérifier les affirmations de l'archéologue M. Roska, qui soutenait que le long du Criș Blanc il y aurait des établissements appartenant au paléolithique inférieur, on a étudié les collections des musées d'Arad et d'Oradea et on a fait des explorations de surface à Iosășel, Brotuna et à Prăvăleni.

La majorité des matériaux recueillis le long de la vallée de Cremenoasa, à Iosășel, sont dus aux actions naturelles. On a toutefois découvert deux ateliers appartenant au szelétien de terrasse.

A Brotuna et à Prăvăleni, on a encore découvert des traces d'ateliers datant du paléolithique supérieur.

A Valea Lupului, près de Jassy, dans les sables de la base de la terrasse inférieure du Bahlui, à 10 m environ de profondeur, on a découvert une pièce de silex qui, d'après sa forme et la technique s'inscrit dans le clactonien.

Une lame levalloisienne provient de Giurgiu, mais on ne connaît pas exactement l'emplacement de la découverte (plus probablement des alluvions récentes du Danube).

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — *Iosășel*: Paléolithique supérieur. 1, noyau; 2, ciseau; 3, percuteur; 4, éclat avec tranchant à facettes; 5, lame.

Fig. 2. — *Iosășel*: Paléolithique supérieur. 1, coup de poing; 2, fragment de feuille szelétienne.

Fig. 3. — *Valea Lupului*: Section stratigraphique.

Fig. 4. — *Valea Lupului*: Paléolithique inférieur. Éclat clactonien.

Fig. 5. — *Giurgiu*: Paléolithique inférieur. Éclat levalloisien.